

PROFILER AF UDENLANDSKE VIDENSKABSMÆND I GRØNLAND . I : A. G. NATHORST

Af dr. phil. *Dan Laursen*

I den ypperlige lille bog: Grønlands Flora kan man under Stenbrækfamilien finde en art, som hedder Nathorst's stenbræk (*Saxifraga nathorstii* (Dusén) Haysk.), og man kommer uvilkårligt til at tænke over, hvem mon denne Nathorst er, som man har hædret ved at opkalde en grønlandsk blomst efter. Og grønlandsk er planten sandelig. I hele verden findes den kun på Grønlands østkyst mellem Scoresby Sund og Hochstetter Forland i følge oplysningerne i floraen.

Alfred Gabriel Nathorst var uden tvivl en af Sveriges største naturforskere omkring århundredskiftet. Han var født 7. november 1850 og døde den 20. januar 1921. Han blev student fra Malmø og studerede et år i Lund, hvorefter han tog til Uppsala nogle år. Han kom dog atter tilbage til Lund og tog der sin doktorgrad og blev docent i Geologi i 1874.

I sommeren 1870 fik han lejlighed til at drage på expedition til Spitsbergen med ingeniør Wilander. Heroppe kom han første gang i forbindelse med planteforsteninger, ligesom han blev interesseret i den arktiske planteverden. På tilbagevejen fra Spitsbergen kom Nathorst gennem Norge, og her så han en dværgbirk ved en jernbanestation oppe i fjeldene, hvor der var et længere ophold. Ved at iagttage bladene på denne dværgbirk kom han til at tænke på, at det vist var lignende blade, han havde set i nogle efteristidslerlag nede ved Alnarp i Skåne. Efter hjemkomsten undersøgte han sagen nærmere, og det viste sig, han havde ret. På denne måde kom han ind på at undersøge planteresterne i de glaciale lag i Sverige, og hans resultater støttede en formodning, der var fremsat af danskeren Steenstrup nogle år tidligere, gående ud på, at der havde været arktiske forhold her for nogle tusinde år tilbage. Nathorst kom altså på denne måde til at få et godt kendskab til planterne, der voksede i polarlandene og til botanikken i al almindelighed. Dette i forbindelse med hans geologiske uddannelse gjorde ham interesseret i de fossile planter, der findes i de svenske kulaflejringer ved Bjuv, Höganäs og Helsingborg, og han kom i forbindelse med dette arbejde også ind på de fossile planter fra polaregnene. Han havde jo allerede set sådanne på Spitsbergen, og nu udstrakte han sine undersøgelser til andre polaregne.

Hans første større afhandling om arktiske fossile planter er en beskrivelse af et brødfrugttræ fra Grønlands kridtaflejringer. I 1882 var han atter på Spitsbergen og hjembragte store samlinger. Han var oprindelig af A. G. Nordenskiöld inviteret med på „Vega“ ekspeditionen, men afslog tilbudet. Det gjorde han imidlertid ikke, da Nordenskiöld bad ham tage med på Den 2. Dicksonska Expedition til Grønland, dets indre isørken og dets østkyst (1883). Nathorst var næstkommanderende på ekspeditionen og ledede denne, mens Nordenskiöld foretog sin vandring på indlandsisen. Med skibet „Sofia“ lykkedes det Nathorst at forcere Melville Bugtens ismasser og nå Kap York området, hvor der blev gjort landgang ved Ivssugigsôq i Parker Snow Bugten. Det blev imidlertid ikke i dette område Nathorst kom til at gøre en betydelig indsats i Grønlands geologi. På samme ekspedition besøgte nemlig de kendte planteforsteningsførende lag ved Vajgattet. Her opdagede Nathorst ikke mindre end 11 nye plantefossil horisonter mellem de af Heer opstillede Atanelag og de tertiære lag. Han påviste desuden, at Patootformatinen mangler ved Atanikardtluk og mente at kunne påvise, at tertiærlagene ligger diskordant på Atanelagene. Han fik imidlertid aldrig skrevet noget om sine iagttagelser.

I 1899 ledede Nathorst den svenske ekspedition til Østgrønland ombord i „Antarctic“ med kaptajn Forsblad som skibschef. Hovedformålet var at eftersøge Andrée og hans ledsagere, der var forsvundet under et forsøg på at flyve over Nordpolen i en ballon. For Nathorst var dette dog næppe den væsentlige opgave, og der kom heller ikke noget positivt ud af eftersøgningen. Så meget mere værdifulde var derimod de geografiske og geologiske resultater. Opdagelsen af Kong Oscars Fjord og kortlægningen af samme (udført af Dusén) samt påvisningen af siluret og devonet i disse egne (af Nathorst) blev ekspeditionens højdepunkter. Også fundet af kvartære muslinger må nævnes, idet disse indicerede en varmere periode under kvartærtiden.

På sine ekspeditioner til Grønland gjorde Nathorst iagttagelser over og indsamlinger af planter, og han skrev adskillige afhandlinger om Grønlands planteverden og dens historie. Han kom herunder i en heftig polemik med professor Eugen Warming, men det er en anden historie, som dog skal antydes, når det drejer sig om at konstatere berettigelsen af, at der er en plante i Grønland, der er opkaldt efter ham.